

ERDIKO KAIERA

KARMELE JAIO

«Egunerokoaren argazki ere badira ipuinok, baina horixe dira, ipuin»

Ez naiz ni ipuin liburua argitaratu zuen udazkenean. Bizitzaren erdigunera iritsitako pertsonaiak dira gidari, haien ezinak ipuinetako gai nagusi. Zahar ez badira ere, adin batera heldu dira denak, baina ez, zuzen, heldu nahi zuten lekura....

| MIEL A. ELUSTONDO |

Argazkiak: Zaldi Ero

HAMABI IPUIN bildu ditu Karmele Jaiok (Gasteiz, 1970) liburu berrian. *Hamabost zauri* idatzi zuen 2004an, eta bidea egin du harrezkero, *Amaren eskuak*, *Zu bezain ahul*, *Musika airean* eta oraingo *Ez naiz ni* (Elkar, 2012) argitaraturik. Lan berrian, lehen ere arrotz ez zaizkion gaiak erabili ditu: gizon-emakumeen arteko harremanak, komunikazio ezinak, maitasun eta maitasun eza... Eguneroko bizimodu zitala-

ren kronika izan zitezkeen testuok, baina egileak ez du zalantzarik egin: ipuin dira, adin jakin batera heldu eta egunero bizi direnak.

Zer gertatzen da bizitzaren erdigunera iristean? Liburu honetako pertsonaiek, behintzat, euren burua errekonozitzeko zailtasuna dute. Bidearen zati bat egin dute, heldu dira norabait, eta, bat-batean, zalantza: “Hona heldu

Kritikariak gai ote?

HAIN GARA buruz jantziak, emetasunez beztitzen dugu emakume idazlearen lana. Karmele Jaiorena, kasu honetan. Hain gara sakoneraino argiak, emez eta leunez jantzten dugu zehatz deskribatzeko gai ez garen hura. Hain gara jakintsu harroak, femeninoz eta maskulinoz jardun behar izaten dugu, beste zerrauts suerterik ez gure garunean. Hain gara luma-iaioak, 'kostunbrismo heterosexual' esan eta kitatzen dugu auzia. Hain gara zorrotzak, ipuinok 'emakumeen ikuspegitik' kontatuta daudela esaten dugu. Hain gara iraultzaile usteko, ipuinetako emakumeak dukeen 'rol tradizionala', transgresio eza, salatzen ditugu.

Hain gara gizonezko, ez gara betaurrekoak erantzirik irakurtzeko gai.

nahi nuen? Lehen nintzen hura naiz oraingo hau?". Zalantza da nagusi pertsonaia hauetan, hutsunea, eta antsietatea. "Denbora aurrera doa", diote. Konturatu dira... Gazte zarenean ere konturatzen zara denbora badoala, baina halako adin batera heldu eta konturatzen zara benetan egiten duela aurrera denborak. Eta, orduan, urgentziak datoz: gauzak egiteko.

Ordu arte egin ez dituztenak egiteko...

Batzuek, ordu arte egin ez dituztenak egiteko. Beste batzuek, iragana errekupeartzeko, hura idealizatzeko. Baina iragana ez dago errekupeartzetik. Joana joan da, atzerantz egiteak ez du balio. Iragana gure bizitzaren parte da, baina desagertu da, oroimenean besterik ez dago. Zer da, azken finean, bizitza? Bide batzuk hartzea, eta beste batzuk baztertzea. Pertsonaiok heldu dira halako adin batera, eta gogoan hartu dituzte bazterrerak utzitako bideak. "Bide hura hartu izan banu? Halakorekin joan izan banintz?".

Noiz da "bizitzaren erdigunea"?

Ez da adin kontua, norberaren esperientzien arabera baizik. Batzuek berrogei urte pentsatuko dute, baina izan litezke berrogeita hamar, edo hogeita zazpi! Bizitzan izandako esperientziak agintzen du, ez adinak. Zenbait gauza eginda izateak markatzen du hori. Batzuek goiz izaten dituzte umeak, adibidez. Eta umeak hazten ari direla konturatzen direnean, bizitza bera ere aurrera doala konturatzen dira. Hutsunea dator orduan, edo etor liteke. Ipuinen batean horixe ikusten da. Seme-alabak hazten, familia "apurtzen" ari dela ikusten dutenean azaltzen da hutsunea, adibidez.

"Liburuko pertsonaiak" ari zara beti. Zure bizi-esperientziarik ez dago batere *Ez naiz ni* lanean? Zure adinetik ez dago batere?

Bai, jakina. Idazten den horretan beti dago norbera, ez gertatzen diren gauza guztietan

—ezinezkoa litzateke—, baina bai pertsonaiak eta bai egoerak norberaren burutik sortuak dira, norberaren barruan daude nola edo hala. Finean, norberaren inguruan dagoen atmosfera bat da, doinu bat, kezka, ezinegona...

Zergatik jo duzu bizitza erdigunera, zuzen? Zerk eraman zaitu horra?

Zaila zait horri erantzutea. Neuk ere ez dakit. Idazten hasten naizenean ere ez dakit, ziur, zer idatziko dudana. Ipuinak idazten hasten naiz, idazten dut bat, bi, hiru... eta dozena erdi idatzita ditudanean, konturatzen hasten naiz badela gai bat errepikatzen ari dena. Orduan, liburuari osotasuna eman nahian, hortik jotzen dut, beharbada neure burua horretara behartzen dut. Baina ez da aurretik hartutako erabakia. Barruan nituen gaiak lantzen hasi, eta idatzi ondoren konturatzen naiz gai hori zebilela nire barruan.

Inportantea da —komenigarri da, hobe da, lagungarri da...—, ipuin liburuak delako osotasun hori izatea?

Ez dakit osotasuna inportantea den, baina atmosfera bat izatea uste dut ona dela. Liburua da, osotasun bat du, eta irakurleari giro batean sartzen laguntzen diola uste dut. Ipuinak ezberdinak izan arren, atmosfera berekoak dira. Liburu batean lanean ari naizenean, horretan saiatzen naiz, batzuetan lortzen dut, beste batzuetan ez. Baina nire burua gehiegi behartu gabe egiten dut. Begira zer gertatzen den gaur egun musikan: ez dago diskorik, kantua da, kantu bat, unitatea. Ipuinetan ere, berdin, bakoitzak bere balioa du, modu independentean. Hala ere, ipuin hori antzeko mundua deskribatzen duten beste zenbait ipuinekin batera jarriz gero, emaitza hobea da, indar handiagoa du. Irakurle naizen aldetik diot!

"Maskulinoa neutroa iruditzen zaigu oraindik eta, femeninoa, aldiz, markatua"

Ez naiz ni irakurtzen ari nintzela, zer moduz ari nintzen galdetu zidaten ondotik. Nik, gustura irakurtzen ari nintzela, ipuin ez ezik, adin batera heldu direnen harremanen kronika iruditzen zitzaidala liburua esan nuen.

Partez bai. Ipuinen parte handi bat horixe da, egunerokoaren argazkia, ingurukoaren erretratu, gertu dituzun pertsonaia, gauza eta egoeratik egindako lapurreta. Ondoren dator haiek zentrifugatzea eta idaztea. Hala ere, ipuin dira, horretan ez dut zalantzarik, nahiz eta parte handi bat egunerokoaren argazki ere izan. Ikusten dudana hori jasotzen dut.

"Egunerokoaren argazki", esan duzu. Ez dakit jabetzen zaren zenbateraino diren errealitate zure argazki horiek.

Nik uste oso errealitate direla ipuinok. Dene-
tarik esan didate. Batzuek oso dramatikoak
ere badirela esan didate. Nik, aldiz, oso errea-
lak direla esaten diet, eta egunerokoak. Bizit-
zaren erdigunera iritsi dira pertsonaiok, kon-
turatu dira bizitza ez dela gauza erraza,
borroka dela. Bizitzaren erdigunera heldu eta
gauza asko gertatu dira, gero eta pisu handia-
goa daramazu bizkar-zorroan, harri bat
hemen, harri bat hor... harri asko azkenean.
Ez, bizitza ez da gauza erraza, borroka da,
maila guztietan. Diru asko duenak eta lanik
ez duenak, denek bizi dute borroka hori,
miseria asko. Liburuko pertsonaiek hori era-
kusten dute, bizitza dela, azken finean, egu-
nero zerbaiti aurre egitea.

Non ikasi duzu hori?

Bizitzak berak erakusten du...

"Dugun irakaslerik onena bizitza da", Mikel Arregiren poema bat, noizbait.

Bizitzak erakusten dizu, zeure bizitzak, lagu-
nenak, ingurukoenak... fikzioak ere erakus-
ten dizu, irakurri duzunak, ikusi duzun fil-
mak. Denak erakusten du.

**Zer aldatu da *Hamabost zauri* lehenengo Kar-
mele Jaio hartatik honako honetara?**

Urteak joan dira, harri gehiago daramat nik
ere bizkarrean! Kar, kar, kar... Horrek
garrantzi handia du idazteko garaian. Espe-
rientzia gehiago pilatu dituzu, gauza gehiago
gertatu zaizkizu, eta hori nabari da. Idazteari

**"Askotan, denbora
lapurretan ibili
behar izaten da
ezer idazteko".**

dagokionez, *Hamabost zauri* hartu, publikatu
nuen lehen lan hura, eta oraingo *Ez nai z ni*
hau, eta bada aldaketarik. Bereziki liburu
honetan gertatu den aldaketa da, ipuinen lan-
tzeari dagokionean. Orain luzeago ditut ipui-
nak, lehen ipuinak amaitzeko presa nuen.
Orain ipuinari berari irteten utzi diot, esan
nahi duena esan dezan denbora eman diot.

**Umorez jardun duzula esan zenuen liburua aur-
keztu zenuenean.**

Umore ukitua, behintzat. Aurrekoetan ez
zegoen horrelakorik, edo ezkutuan. Orain
gogo handiagoz atera zait. Adina izango da!
Zenbait egoeraren aurrean bi aukera izan ohi
dituzu: negar egin, ala barre. Oraingo honetan
barrea nahiago, barre neure buruari, neure
inguruari, neure adin bereko jendeari...

CAMPOS

1921-ETIK, CAMPOS-EK
HEGALUZE-KONTSERBA EGITEN DU
DENBORAREKIN HARTUTAKO OHITUREI
ESKER, HEGALUZERI ONENA BILATZEN
DU ZUK, GAUR, KALITATEZKO PRODUKTU
GOZO BATEKIN GOZATZEKO.

Gure webgunean erosi: www.clubcampos.com

Zer moduz hartzen zaitu kritikak?

Batzuetan ondo, besteetan gaizki. Kritikariaren lana da. Gurea, idaztea, ez haien lana baloratzea.

Eta maskulinoa gora eta femeninoa behera hasten direnean?

Pauso asko egin behar ditugula uste dut. Egin izan dizkidaten elkarrizketa guztietan galdetu izan didate horretaz, edo aipatu izan didate: “Zure pertsonaia gehienak femeninoak dira”. Oraindik arreta ematen du horrek! Gainera, liburua aztertu eta maskulinoak dira pertsonaia gehienak! Bestalde, inork ez dio gizonari esango: “Zure pertsonaia gehienak maskulinoak dira”. Maskulinoa neutroa iruditzen zaigu oraindik. Femeninoa, aldiz, markatu behar den ezaugarria. Ezberdina. Urteak pasatu beharko dira, edo ez dakit zenbat denbora, epizentro hori mugi dadin.

Kritikari asko ez ote den ari bere erdigunetik, idazlearen lana epaitzen.

Ezin da liburu baten kritika egin, lan hura irakurtzen ari zarenean gauza jakinen baten bila ibilita. Zuk nahi duzuna aurkitu ez duzunean, kritika. Hori ezin da egin.

Pertsonaia baten aipua ekarri nahiko nuke: “Anek ez dauka lan bat, lan asko egiten ditu, han-hemenka, gidoilari gisa. Telesailak, iragarriak, dokumentalak. Produkzio-etxeak enkargatzen dion guztiari baietz esan beharrean dago, egoera ez baitago ezezka hasteko moduan. Etxean egiten du lan. ‘Kaka asko idaz-

“Idatzi nahi duenak denetarik egin behar du, izan behar da hizlari, gidoilari, artikulugile, ikastetxeetan hau eta hura irakatsi... Horrek ez du errazten idatzi nahi duenaren lana”.

ten –badakizu–, lanpetuta”.

Horixe bai errealtatea, eta ez pertsonaiarena bakarrik. Kar, kar, kar... Kasu horretan, asko idatzi behar izaten du, enkargu asko bete, berak nahi duena idatzi ahal izateko. Idazle izan nahi duenak denetarik egin behar du, izan behar da hizlari, gidoilari, artikulugile, ikastetxeetan hau eta hura irakatsi... Horrek ez du errazten idatzi nahi duenaren lana.

Robert Laxalt idazleak esaten zuena hartu beharko dugu kontuan, orduan. Idatzi eta idatzi, azkar idazten ikasten da, behintzat.

Kazetaritza ere egin nuen garai batean, kiroletan izan nintzen, eta horrek ere azkar idazten irakatsi zidan. Baina ipuinak idazteko denbora gehiago behar da. Askotan, ez daukagun denbora! Lapurretan ibili behar izaten da ezer idazteko. Ez duzu idazteko ordurik, garai jakinik. Orain tarte bat, gero beste bat, parkean umeari begira zaudela ipuin bat amaitzen saiatzea... Ez da modua. Miraria da azkenean ipuina ateratzea!

Idazten duzu, itzultzen dituzte zure lanak, eta Amaren eskuak film egingo dute. Estimatzekoa?

Horrek ere poza ematen du, jakina. Sekulako ikusmina dut. Aurten estreinatuko da, eginda dago-eta. Ez dut oraindik ikusi, baina laster da estreinaldi aurrekoa, eta ikusiko dugu. Gidoia ikusi nuen, zenbait gomendio egin nizkion Mireiari [Gabilondo], baina niretzat oso zail da gidoian idatzita dagoena iruditetan ikustea. Ez dut eskarmenturik. ■

